

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ו

שם השיעור: MALBIM: A Parshan whose Time has Come
שם המרצה: (Dr. Moshe Sokolow (msokolow@yu.edu

1. נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה

Prophecy that was required for [future] generations was recorded (Megillah 14a)
נבואה שנכתבה, הוצרכה לדורות

Prophecy that was recorded is required for [future] generations (תורת אמ"ת)

2. Isaiah 1:5-6 read as follows (NJPS):

Why do you seek further beatings, That you continue to offend? Every head is ailing, And every heart is sick.	עַל־מָה תִּכְּנוּ עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרָה כָּל־רֹאשׁ לְחָלִי וְכָל־לֵבב דָּוִי:
From head to foot No spot is sound: All bruises, and welts, And festering sores— Not pressed out, not bound up, Not softened with oil.	מִכָּף־רֶגֶל וְעַד־רֹאשׁ אֵין־בּוֹ מֵתֵם פָּצַע וְחַבּוּרָה וּמָכָה טָרִיהָ לֹא־זָרוּ וְלֹא חִבְּשׁוּ וְלֹא רִפְּקָה בַשֶּׁמֶן:

3. Rashi's commentary

Why are you beaten... A person who was punished (lit. beaten) and repeats his sin, his friend admonishes him and says to him, 'For this you have been punished, yet you do not take heart to say, For this sin I have been punished; I will not repeat it again.' Here, too, why are you beaten since you continue disobedience, to turn away from following the Omnipresent? Is not every head afflicted with illness and every heart with malaise? Why, then, do you not understand?	על מה תכו – אדם שלקה וחוזר על סורחנו, חבירו המוכיחו אומר לו: על מה לקיטתה ואינך נותן לב על סורחן זה לקיטת, לא אשוב לעשותו עוד. אף כאן: על מה תכו – מאחר שעדיין אתם מוסיפים סרה לסור מאחרי המקום, הלא כבר כל ראש לחלי, ולמה לא תבינו.
--	--

4. MALBIM (v.5):

"Every head is sickly:" He seized upon the analogy of the Jewish nation to an individual suffering pain from head to toe. General illness is [compared to] a headache because all feelings emanate from the brain and all the limbs feel its pain. A lower degree of illness is disease of the heart because it grants vitality to all the limbs by means of the flow of blood that circulates through the blood-vessels from the heart throughout the body, and back again. When the heart is ill—even if it is to a lesser degree than the head—a person will feel its specific pain more than that of a headache. An even more specific illness is one that spreads throughout all the bodily organs, large and small, leaving none intact. All this is by way of analogy to the entire nation, and the analogous portion comes in v.7.	כל ראש לחלי. תפס משל האומה הישראלית לאיש פרטי המוכה במכאובים מכף רגלו ועד קדקדו. והחולי הכללי היא חולי הראש, כי כל ההרגשות יוצאות מן המוח, וכל האיברים מרגישים בצער. והחולי אשר הוא במדרגה למטה ממנו, הוא מדוה הלב שהוא הוא הנותן חיות לכל האברים ע"י מרוצת הדם השוטף דרך ורידי הדם מן הלב אל כל הגויה ואליה ישובו כולם. ובהיות הלב דוי, הגם שהוא במדרגה אחר הראש, מ"מ ירגישו צער בפרטות יותר מאשר ירגישו בצער כאב הראש. והחולי הפרטי יותר הוא
--	--

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ו

	אם נתפשט החולי בכל איברי הגוף, מקטן עד גדול, עד שאין בו מתום. וכ"ז הוא משל ציורי אל כלל האומה, והנמשל יבואר בפסוק ז':
--	---

5. MALBIM (v.6)

"From the soles of the feet" [to the top of the head], including all the limbs, "nothing is sound": there is no whole limb with a natural form; they are all wounded. "Wound" is a laceration that opens the flesh; "welt" is a blow in which the blood clots within the flesh. The treatment of a wound is to place a bandage to cover the open area, so it heals, and the treatment of a welt is to place softening potions to open the area of the clot and puss, so they exit the body. When there are both a wound and a welt in the same place, it cannot be treated because the treatment of a wound harms the welt and vice versa. This is his intention [here]: a wound and a welt on the site of the wound. "A fresh blow" is a blow that continues to remove the moisture from the bones. Its treatment is to take potions that dry the leakage and stop it, but it is harmful to both a wound and a welt that can only be healed while the flesh is moist and fresh. His intention is that the injuries become antagonistic [to one another] to the extent that they are incurable.	(ו) מכף רגל. כולל כל איברי הגוף: אין בו מתם. אין בשום אחד מן האיברים אבר תמים שיהיה לו צורה אנושית, רק כולם מלאים פצע וכו': פצע. הוא מכת חרב שנפתח הבשר: וחבורה. היא מכה שהדם נצרר בתוך הבשר. ורפואת הפצע הוא להניח תחבושת שיסגר המקום הנפתח וירפא, ורפואת החבורה היא להניח סמים מרככים שיפתח מקום שנצרר הדם והמוגלא שיצא המותרות לחוץ. וכשיש פצע וחבורה במק"א אין לו רפואה, כי רפואת הפצע מזיק אל החבורה וכן להפך, ור"ל פצע וגם חבורה במקום הפצע: ומכה טריה. מכה שמוציאה תמיד השיקוי מעצמותיו, ורפואת המכה טריה היא לקחת סמים המיבשים ועוצרים בעד נזילת הליחות, ורפואה זו מזקת גם להפצע גם להחבורה, ששניהם לא ירפאו אלא בעוד שהבשר רוטפש ורענן ורטוב, ור"ל שהמכות נעשו צרות זו לזו עד שרפואתם נמנעת:
---	---

ישעיהו א':ז' ארצכם שמה עריכם שרפות אש אדמתכם לגדדכם זרים אכלים אתה ושממה כמהפכת זרים:

Your country is desolate; your cities are burned with fire. Your land, strangers devour it in your presence. And it is desolate, as overthrown by strangers.

6. MALBIM (v.7A)

"Your land:" Then he began to explain the moral for which the analogy was "all heads are sickly," namely that your land is desolate. Just as the head represents the entire body, so is the capital city representative of the whole nation and every citizen will feel the desolation that occurs in the capital city. Opposite the analogy of "every heart is ill," he says: "your cities are put to the flames," that every city was torched. Just as the heart—although it is inferior to the head—other organs feel its distress more than they feel that of the head.	(ז) ארצכם. עתה התחיל לבאר הנמשל, מ"ש במשל כל ראש לחלי, היינו שארצכם שממה, שכמו שהראש הוא כלל הגוף כן המדינה היא כלל האומה, וכל איש ואיש מכללות האומה ירגיש בשממון אשר יקרה בכלל המדינה וראש הממלכה. ונגד מ"ש במשל כל לבב דוי, אומר עריכם
---	--

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ו

Just as heart illness causes fainting and overall weakness, so does the burning of cities increase desolation and cause their inhabitants to be faint. Opposite the analogy of **"from the sole of the feet to the [top of] the head nothing is sound,"** he now says: "your land," i.e., each one's land, **"foreigners eat"** its fruits right in front of you, making the destruction and ruin touch each one individually.

שרופות אש, שבכל עיר ועיר נגע בה שרפת אש, כי כמו שהלב עם היותו במדרגה למטה מן הראש, מ"מ האיברים מרגישים צערם ביותר פרטות מאשר ירגישו כאב הראש, כי במדוה הלב יקרה עילוף וחלישות לכל האיברים, כן שרפת הערים הפרטיים הגדיל השממון וההתעלפות לאישי המדינה. ונגד מ"ש במשל **מכף רגל ועד ראש אין בו מתום**, אומר **אדמתכם**, היינו אדמת כל אחד ואחד, **זרים אוכלים** פריה לנגד עיניכם, עד שנגע החורבן והאבדון אל כל איש בפ"ע.

(v.7B)

How appropriate is this simile: He used two opposites to exaggerate the pain. A person is distressed when he sees his property taken by his enemy, whereas if it is destroyed—denying it to them both—he is not so distressed, and for this he says: **"foreigners consume it."** However, on the other hand, the vanquished nation can take small consolation seeing that something has remained [intact], inspiring future hope for its owners, and for this he says that it will be as desolate as if overturned by a flashflood, leaving no hope for its owners. How expressive is his use of **"foreigners"** (**זרים**), which is homonymous.

ומה נכונה מליצתו זאת, שתפס שני דברים מתנגדים להגדיל הכאב מאד, כי מאד יצר אל האדם עת יראה יגיע כפו ביד אויביו, משא"כ אם נשחת עד לכלה וגם לו גם להם לא יהיה לא יצטער כ"כ, לעומת זה אמר **זרים אוכלים אותה**. אולם מצד אחר יתנחם העם המנוצח מני צר עת יראה כי עוד נשאר שארית בארץ ועוד יש תקוה לבעליו בעתיד, לעומת זה אמר, כי יהיה שממה כמהפכת זרם שוטף, שלא נשאר תקוה לבעליו, ויפה מליצתו במלת זרים הסובל שני הבאורים.

7. מלבי"ם ביאור הענין ישעיהו י"ג:ג' אֲנִי צִוִּיתִי לְמַקְדָּשִׁי גַם קָרָאתִי גְבוּרִי לְאֹפִי עַל־יָזִי גְאוּתִי:

ור"ל כי באנשי חיל היוצאים לצבא יש שתי מידות: יש היוצאים רק להחריב ארצות ומצד שהם אכזרים ומתאווים לשפך דם. ויש היוצאים להגדיל שמם ושם מלכם ע"י גבורתם. והנה הראשונים ישחיתו יותר מן אותם היוצאים רק להתגאות לבד. אבל לעומת זה, אחר שעקר כונתם רק אכזריות, לא יתאמצו כ"כ להראות גבורתם להיות לשם עולם. אבל אם בני הצבא נמצא ברוחם שתי המדות, האכזריות וגם אהבת הכבוד והגאווה, הם ירימו דגל להראות גבורתם, גם ישחיתו עד לכלה.

8. מלבי"ם ביאור הענין ישעיהו י"ט:ב' וְסִכְסְכֹתַי מִצְרַיִם בְּמִצְרַיִם וְנִלְחַמוּ אִישׁ-בְּאָחִיו וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ עִיר בְּעִיר מַמְלָכָה בְּמַמְלָכָה:

הנה דרך הנהוג בעת ילחמו ממלכה בממלכה, ישלימו כל הערים העומדות תחת פקודת הממלכה ביניהם, ויהיו לאגודה אחת ללחום נגד מתקוממיהם בלב אחד, וכן עת תלחם עיר בעיר, ישלימו בני העיר להיות כאיש אחד נגד העיר העושה עמה מלחמה, וכשילחמו משפחה עם משפחה אחרת, איש ברעו, אז יצטרפו כל האחים והקרובים אשר במשפחה ההיא להיות בקשר אחד אבל פה תחלה ילחמו איש באחיו – עד שתהיה פירוד בין האחים בני המשפחה, ואח"כ איש ברעו – [ג] הערה. חוזק העם תלוי בשני דברים, א] בהאחדות אשר ביניהם שיהיו כולם כגוף אחד ב] בעצה וגבורה למלחמה, וע"כ צייר סבת ירדתם בשני דברים אלה, א] במלחמה אשר בין איש לרעו, ב] בשאבדו גבורתם ונסרחה חכמתם.

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ו

9. מלבי"ם ביאור הענין ישעיהו י"ט:ט"ז ביום ההוא יהיה מצרים כנשאים וחרדו ופחד מפני תנופת יד-יהוה צבאות אשר-הוא מגיף עליו:

וחרד ופחד – חרדה היא הבהלה הפתאומית מפגע חדש אשר פגעו, והפחד הוא הפחד הנמשך ימים רבים מעצם שאינו נגד עיניו. והנה יקרה לפעמים שהאדם יתבהל פתאום ויחרד גם לדבר קטן פתאומי אשר פגעו, אבל אחר שראהו כבר כי אך דבר קטן הוא לא יפחד עוד אח"כ, וכן יצויר שיפחד האדם גם מפני דבר שאין בו ממש. וזה בא מסבת שלא השיג את הדבר שהוא מפחד ממנו, ונדמה לו כי הוא עצם נשגב שביכולתו להרע לו. אבל אחר שחרד מפני הדבר ההוא ע"י שפגע בו, א"א שיפחד אח"כ ממנו, כי הלא כבר היה לנגד עיניו וראה שהוא דבר קטן.

The commentator's psychological distinction is:

חרדה (<i>charadah</i>)	פחד (<i>pachad</i>)
Sudden alarm	Enduring fear
Triggered by immediate encounter	Exists even when the object is absent
Often caused by surprise	Often caused by imagination or uncertainty
May disappear once the thing is seen clearly	Persists because the thing remains unknown

In modern terms, **חרדה** here is closer to *startle, panic, or acute alarm*, whereas **פחד** is a more sustained fear rooted in one's conception of a threat rather than in its immediate presence.

10. Naftali Herz Weisel (Wessely, 1725-1805): **גן נעול**

ואם תאמר שכל זה לתפארת הלשון ולייפות העניין... לא תסבלהו הדעת. כי בלי ספק לא היתה כוונת השם ב"ה להרבות דברים ללא צורך אחר זולתי ליפות הלשון ולפארו. והרי כמה הלכות גדולות נדרשות בדברי קדמונינו זצ"ל מתיבה אחת, ולפעמים מאות אחת... קל וחומר, שאי-אפשר להעלות על הדעת שיהיה נכתב מאמר שלם ללא-צורך, ושיהיה עניינו לבד להדרת הלשון ולתפארתו.

11. MALBIM's Introduction to his commentary to Isaiah.

- לא נמצא במליצות הנביאים כפל ענין במלות שונות. לא כפל ענין, לא כפל מאמר, ולא כפל מליצה, ולא שני משפטים שענינם אחד, לא שני משלים שהנמשל אחד, ואף לא שתי מלות כפולות.
- לא נמצאו במליצות הנביאים ובמאמריהם, הפשוטים או הכפולים, מלות או פעלים הונחו במקרה מבלתי כונה מיוחדת, עד שכל המלות והשמות והפעלים שמהם הורכב כל מאמר, לא לבד שהם מוכרחים לבא במאמר ההוא, כי גם לא היה אפשר להמליץ האלהי להניח תחתיה מלה אחרת, כי כל מלות המליצה האלהית שקולה במאזני החכמה והדעת, ערוכים ושומרים מנוים וספורים במדת החכמה העליונה, אשר אך היא לבדה תשגיב בכחה לדבר כן.
- לא נמצא במליצות הנביאים קליפה בלא תוך, גויה בלא נשמה, לבוש בלא מתלבש, מאמר ריק מרעיון נשגב, דבור לא תשכון תבונה בו, כי דברות אלהים חיים כולם אל חי בקרבם, רוח חיים באפם, רוח איום אביר אדיר ונורא.

12. Maimonides: "13 Articles of Faith"

אני מאמין באמונת שלמה
שנבואת משה רבנו עליו השלום היתה אמתית
ושהוא היה אב לנביאים, לקודמים לפניו ולבאים אחריו

13. Abrabanel (Jeremiah 49:9):

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ו

והנה באו הדברים בנבואה הזאת באותו לשון שניבא בהם עובדיה. ואמנם איך זה היה, והרי אמרו חז"ל:

"שאלו סגנון אחד עולה לשני נביאים ולא יתנבאו שניהם בסגנון אחד"?

הנה הוא שהנביאים לא היו מנבאים באותו אופן שהיה מנבא משה רבינו, ע"ה, כי הוא היה מנבא מאת ה' לא לבד העניינים אבל גם הדברים והמלות; כמו שהיה שומע אותם היה כותבם על ספר התורה, באותם המלות אשר שמע.

אמנם, שאר הנביאים היו רואים בנבואותיהם כללות העניינים שיודיעם הקדוש ברוך הוא, והנביאים היו מספרים וכותבים אותם בלשון עצמם. ומפני זה, בראותם ענין אחד—יליצו אותו פעמים באותם המלות והדברים שראו וידעו שניבאו אותם נביאים אחרים.

14. MALBIM: Intro to Jeremiah

ולא לבד שמשרשי הנבואה שהנביא השיג את דברי ה' על אמיתתם מבלי יצייר אצלו שום שגיאה או סכלות או ספק כלל, כי גם הלשון שבו דבר מלאכת הנבואה אל העם, ויופי השיר והמליצה, וגם פרטי המלות שבם כתב את הדברים על ספר, לא המציא משכלו וחכמתו, רק הושמו בפיו ובעטו ברוח ה' עליו...

15. Yaakov Elman

Thus, in order to shore up the authority of the Bible, including the Prophets, Malbim "promoted" the prophetic authors to the grade Maimonides assigns—uniquely—to Moses, that is, the twelfth degree of prophecy, in which he receives God's revelation with marvelous exactitude and without any human admixture... Malbim, in his need to set the Prophets and Writings alongside the Pentateuch (at least for an Orthodox audience) ascribed to the prophets precisely those qualities that Maimonides ascribed to Moses alone.